

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Kísérleti pädagogia és iskolareform.

A modern iskolareform vezető gondolatai és a kísérleti pädagogia eredményei között keresi az érintkezési pontokat Meumann egy újabban megjelent szép tanulmányában.* A kísérleti pädagogia két-féle tudományos munkával van segítségére az iskolai reform gyakorlati munkásságának; egyrészt elméleti kutatásaiból olyan következtetéseket és követeléseket von le, amelyek új feladatokat tűznek ki az iskola reformja elé, másrészt az iskolareform gyakorlati embereinek az új, korszerű eszmék megvalósítása közben szerzett tapasztalatából bizonyos kérdéseket kap, ezeket igyekszik megoldani és evvel tudományosan megalapozni, amit a gyakorlati ember kipróbált. A kísérleti pädagogiának két munkaköre van, amelyeket röviden gyermektanulmányozásnak és speciális didaktikának nevezhetünk.

A gyermektanulmányozás egyik ága egyrészt a gyermek testi és szellemi fejlődésének és ezek párhuzamosságának kísérleti vizsgálatát tűzi ki feladatául, másik ága a gyermekek egyéniségének és tehetségének elemzésével foglalkozik. Az első probléma rövid neve a pädagogiai fejlődés kérdése, a másodiké az egyéniség, vagy értelmesség kérdése.

A gyermek fejlődésének menetében különösen két fontos oka van a normálisan fellépő ingadozásoknak, amelyek a pädagogust közelebbről érdeklik; az egyik az iskolázás megkezdése, a másik a serdülés ideje. Ez utóbbi egyúttal a leendő felnőtt ember képződésének tulajdonképi és igazi időszaka. A gyermek testi és lelki szervezetének egyensúlya labilis állapotban van, amikor utoljára és a legjobb alkalmunk van egyes vonásokat és tulajdonságokat fokozni és tökéletesíteni, másokat gyengíteni vagy elnyomni. Ebben segítségünkre van annak a tudása, hogy látszólagos kivételek előfordulása mellett is

* Zeitschrift für pädagogische Psychologie und experimentelle Pädagogik. XII. Jahrgang 1. — 13. lap.

messzemenő párhuzamosság van a gyermek testi és lelki fejlődésében. A testileg rendesen fejlett gyermek nagyon gyakran lelkileg is rendes fejlődésű, a szellemi fejlődésében rohamosabban haladó testileg is gyorsabban fejlődik és a szellemileg elmaradottnak teste is fejletlen.

A kutatás egyik főtürevése másrészt határozott adatokat megállapítani az átlagos gyermek fejlődésére, és ma már legalább annyira eljutott, hogy meg tud jelölni bizonyos határokat, amelyek alatt és fölött nem lehet rendes fejlődésű gyermek testének a tömege. A normális szellemi fejlődés jeléül szolgáló munkaképesség-minimum megállapítására vonatkozó törevések is elég szép eredményekre vezettek. Ezeknek a vizsgálatoknak annyiban van gyakorlati fontosságuk, hogy határozott alapot adnak ahhoz, mit követelhet az iskola a tanulóktól, mit nem.

Mégis fontosabb ezeknél a kérdéseknél az egyéniség és értelmesség problémája. Ezen a téren a munkásság jelentékeny részét leköti az a törevés, hogy olyan módszereket képezzenek ki az értelmesség vizsgálatára, amelyekkel gyorsan, biztosan és egyszerű eszközökkel el lehet végezni a tanuló tehetségének elemzését. Ezen a téren különben a kutatásnak kétféle célja van. Először a pusztán ténymegállapítás, hogy a gyermek fejlődésének különböző éveiben tehetség dolgában minő különbségek fordulnak elő, ezek hogyan rendezhetők osztályokba vagy típusokba és az egyes típusok aránylag mily mértékben fordulnak elő. Másrésztől azonban meg kell oldani azt a fontos kérdést, hogy lehet-e és milyen módon lehet a tehetség egyoldalúságait formális gyakorlatokkal kiegyenlíteni és hiányait kiküszöbölni.

Csak néhány, ezen vizsgálatokból eredő gyakorlati következményt kell felsorolni, hogy belássuk, mennyire párhuzamosak ezek az iskolareform követelései. Mert akik az iskolát reformálni akarják, azok is azt a követelést tekintik vezető elvüknek, hogy az oktatás jobban illeszkedjék a gyermek természetes fejlődésének törvényeihez, mint eddig tette. A gyermeklélektan elsősorban az iskolázás kezdetének gyökeres reformját látja szükségesnek, hogy az iskolában végzett első tevékenység ne nyomja el a gyermek természetes hajlamait és ösztöneit, hanem a lehető legjobban aknázza ki az iskolai munka számára, azonkívül pedig a gyermek szellemi foglalkoztatása az iskolázás kezdetén olyan legyen, hogy ép az élet hatodik és hetedik évében különös erővel fejlett szellemi ereje működésbe jöjjön. A mai «tanító» iskola ép ellenkező irányú tevékenységet kíván és ezt csak a gyermeki agy jelentékeny megerőltetésével éri el, ami túlságos gyors kifáradást és sokféle tipikus iskolai betegséget okoz. Az iskola

reformátorai azt hiszik, hogy az orvosságot megtalálták a «munka-iskola» szervezésében és tagadhatatlan is, hogy a lélektani követelések szempontjából ez rendkívül nagy haladást is jelent. Azt kívánják, hogy az első iskolai munka közvetlenül és minden oldalról kapcsolódjék mindahhoz, ami a gyermekben önként működik és amilyen tulajdonságok benne tényleg megvannak. Ezért a kényszerített olvasási, írási és számolási munka helyett ezt megelőzőleg önkéntes, bőséges szemléltető oktatást követelnek és vele kapcsolatban a kezek szapora foglalkoztatását. Gazdagon kell emellett táplálni a gyermek képzeletét jól megválogatott elbeszélésekkel, a nyelvi oktatást pedig a gyermek természetes csevegéséhez kell kapcsolni.

Fontos gyakorlati következtetések vonhatók le a tehetségek vizsgálatából is. A legáltalánosabb követelmény, hogy a nevelésben és oktatásban lehetőleg törekedni kell az egyénítésre. Ez a szó azonban magyarázatot kíván, mert az bizonyos, hogy a tanterv nem alkalmazkodhatik az egyes tanulóhoz. A helyes egyénítés abban áll, hogy a tanító tud tájékozódni a tanuló tehetségének minőségéről és hogy a tanulók egyéniségének ismerete alapján mindegyiktől csak azt kívánja, amire tehetségének mivoltánál fogva képes, az egyes tehetségfajok részéről a tanulás eredménye elé gördített akadályokat felismeri és a tanulónak módot és segítséget nyújt tehetsége hiányainak és egyoldalúságainak legyőzésére.

A kísérleti pädagogia másik nagy munkakörében, a speciális didaktikában három nevezetes problémáról van szó. Először a gyermeknek az elemi szakokban — írás, olvasás, számolás, első rajz- meg kézimunkaoktatás — kifejlett szellemi munkáját elemezik. Külön elemzés tárgya azután a nyelv-tehetség és a nyelvtanulás. Végül ellenőrzik az iskolai munka hatását a későbbi életben, különös tekintettel arra, hogy be lehet-e az oktatást fejezni 14 éves korban, és minő jelentősége lehet az iskolai tevékenység folytatásának a későbbi életben. Meumann itt csak az első problémáról emlékezik meg és itt kifejti, hogy Pestalozzi ismerte fel először, mennyire nem elemi tevékenység az olvasás, írás és számolás. Ezek az ú. n. elemi szakok ugyanis egyrészt sokat feltételeznek a gyermeknél, amit az hatéves korában nem ismer, vagy nem tanulhat meg, másrészt rendkívül bonyolult szellemi munkát kívánnak. Megkönnyítésükre és eredményességük biztosítására ezért a gyermek egyéb előkészítő foglalkoztatása kell, hogy megelőzze őket. Az iskola reformátorai lassan, lépésenkint készítik elő ezeket a szakokat. Először szemléltető oktatással gyakorolják és tökéletesítik a gyermek forma-felfogó képességét és evvel megkönnyítik a betűalakok felfogását. Másodszor rajzzal fejlesztik kézügyességét és előkészítik a betűk alakjának rajzolását. Harmadszor a

csevegéshez kapcsolt nyelvi oktatással fejlesztik a belső beszédet és tökéletesítik általában a beszélő készséget. Végül részben evvel a csevegő oktatással, részben a képzeteknek a szemléltető oktatásban való meglevenítésével a kezdő egész képzetanyagát reprodukcióra alkalmasabbá teszik és jobban rendelkezésére bocsátják, evvel pedig az olvasottak jelentésének könnyebb felfogását készítik elő.

Ahol sok az újítás, ott az a veszedelem lép fel, hogy a régi oktatási tevékenység nyugalalmát megzavarják; ezért ajánlja Meumann kísérleti iskolák és osztályok berendezését. De más fontos okok is szólnak e javaslat mellett. A kísérleti pädagogia kívánságai nem vágnak össze mindig minden tekintetben a reformerek követeléseivel és akkor teljesen lehetetlen a pädagogiai kísérlet eredményeit közvetlenül átvenni a gyakorlatba. A tudomány sohasem nyúlhat eredményeivel a nevelés és oktatás gyakorlatának valamennyi konkrét körülményébe, csak elveket és szabályokat állíthat fel. Ebből következik, hogy a pädagogiai kísérlet adta követelmények használhatóságáról és alkalmazhatóságáról a végső döntést csak a gyakorlati próba adja meg.

Kelemen Ignác.

A mannheimi iskolarendszer bevezetése Pforzheimban.

A modern nevelés a tanítás differenciálódását követeli a gyermek és az élet szükségleteihez képest. Sajnos, a népoktatás a legújabb időkig e követelményt nem igen vette tekintetbe. Pedig a tapasztalat is azt mutatja, hogy csak oly tanítás lehet eredményes, csak az olyan tantervi reformok lehetnek üdvösek, melyek a gyermek individualitására építenek.

Sajnálatos körülmény, hogy az elemi iskolába járó gyermekek egyrésze a normális oktatásanyagának szellemi képességeik, gyengesége következtében nem tud megfelelni. Ennek a szellemi gyengeségnek részben terheltég, részben hiányos táplálkozás, vég-elemzésben tehát szocialis oka van. Az ilyen gyengetehetségű gyermekek a normális tanítással nem tarthatnak lépést. Szükséges tehát, hogy ebben az irányban individualizáljunk. Ez az individualizálás hozta létre a világhírű mannheimi iskolarendszert, mely 1908-ban fejeződött be teljesen. Célja az előbb említett bajokat megszüntetni az által, hogy az elemi iskolai osztályok mellé *előmozdító osztályokat* (Förderklassen) állít normálisan gyengetehetségű, és *kisegítő osztályokat* abnormálisan gyengetehetségű gyermekek számára. E rendszert fokozatosan bevezették Pforzheimban is.*

* Ziegler: Die Manheimer Schulorganisation und ihre Einführung in Pforzheim, Karlsruhe, 1911.